

El 2004 s'afegeix com un altre any de crisi per al cinema català

▲
Shrek 2 va ser la pel·lícula més vista el 2004, i també la més seguida d'entre les estrenades en català.

El cinema català signa un altre any de crisi d'espectadors. D'una banda, amb poca recaptació per a les pel·lícules produïdes al país. I, de l'altra, sense aconseguir trencar la marginalitat de les projeccions en català, que no arriben ni al 3% del total. El principal empelt de l'exhibició en català segueix essent el cinema infantil, que va acaparar la majoria de les posicions a la llista de pel·lícules més vistes l'any 2004. El Departament de Cultura ha presentat recentment les dades corresponents a aquest exercici, que el present reportatge analitza.

Cada dia, prop de 80.000 persones van al cinema a Catalunya. La xifra, òbviament, és una mitjana: la que resulta de dividir els 29.034.691 espectadors computats al llarg del 2004 entre els dies de l'any. Això va suposar un volum de negoci per a les 785 pantalles actives del país de 151,3 milions d'euros. Ha estat, doncs, una collita ben fluixa: el nombre d'espectadors ha caigut un 0,91% i, encara que l'augment dels preus de les entrades ha fet que la facturació hagi pujat un 2,21%, l'augment no cobreix ni tan sols l'IPC.

A més, la *fil·loxera cinematogràfica* arrenca de

lluny: després d'una remuntada el 2001, les xifres d'espectadors han caigut lenta però sostingudament, de manera que en tres anys s'ha perdut un 8,6% dels espectadors. La batcada, però, l'han compensada els preus de les entrades, que al pujar un percentatge similar han permès mantenir el llindar dels 145-150 milions d'euros del 2001 ençà.

Aquesta relativa sequera, però, no ha impedit que el nombre de pantalles cinematogràfiques hagi anat *in crescendo* a Catalunya. Així, si el 2000

Per:
 Joan Vint

hi havia 666 sales de projecció, al 2004 la xifra s'havia disparat a les 785 (un 17,8% de variació). Els canvis amb l'any passat apunten tanmateix una desacceleració, ja que només es va registrar un augment de quatre sales. En paral·lel a aquest procés de multiplicació de l'oferta en pantalles més petites, han anat tancant cinemes. Si al 2000 hi havia 234 complexes amb activitat cinematogràfica, l'any passat ja només en quedaven 201. També és indicatiu assenyalar que en aquest període el nombre de cinemes d'una sola pantalla ha passat de 145 a 104. La puixança ha estat, com era d'esperar, en el sector dels multicinemes. A principis de la dècada hi havia 20 complexes amb 8 o més sales; avui ja en són més de 31.

EL TÍTOL HO ÉS TOT

Encara que hi ha un cert consens per reconèixer la situació d'estancament que viu des de fa uns anys el sector de l'exhibició de cinema en general a Catalunya, emmarcada en una crisi general arreu de l'Estat, també es té clar que el motor de tot plegat són els títols que arriben, en especial pel que fa a cinema nordamericà i espanyol, els dos més seguits també a Catalunya. Les sales poc poden fer per pujar la recaptació, més enllà d'alguna promoció i de retocar els preus de les entrades. Per molt que sembli irònic, va fer molt més per al cinema espanyol l'inefable Santiago Segura a l'aconseguir més de 5,2 milions d'espectadors per a *Torrente 2* que cap altre mesura política o del sector, amb permís dels anuncis de Resines.

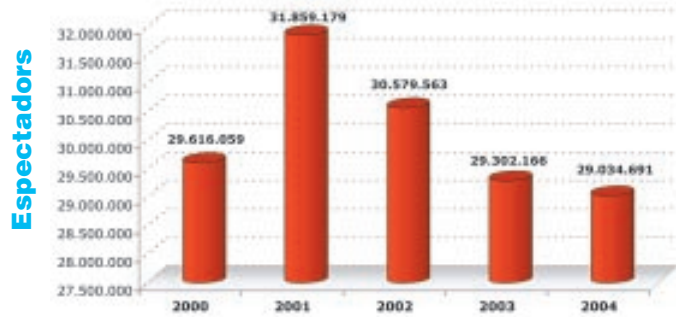
I aquí és quan el cinema català s'encara al seu drama. L'any 2004 va ser especialment escàs pel que fa a produccions que podrien engròssir la llista de pel·lícules de la filmografia catalana. Cert és que les productores situades al país van estrenar un bon reguitzell de títols, però no ho és menys que la majoria tenien poques traces d'allò que es podria anomenar cinema nacional, específic per a Catalunya. I tot en un mercat on cadascun dels països del món ha de competir per les engrunes que deixa l'omnipotent mercat dels Estats Units.

ÈXITS EN CLAU INTERNACIONAL

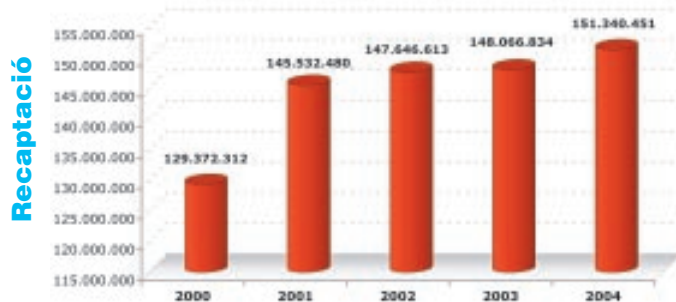
Un cop d'ull a la llista de les pel·lícules més taquilleres de l'any no deixa massa lloc a interpretacions. Els Estats Units copen 40 de les 50 primeres posicions. Les 10 restants es reparteixen entre el Regne Unit (5), Espanya (3), Nova Zelanda (1) i Catalunya (1). Aquesta pel·lícula considerada catalana, però, ho és només de producció: Protagonitzada pel càntabre Eduardo Noriega, l'algerià Patrick Bruel i els madrilenys Jorge Sanz i Silvia Abascal, es va estrenar només en llengua castellana. La catalanitat li arriba, però, de la mà d'un dels dos coproductors: Julio Fernández, propietari de Filmmax (l'altre és el periodista Melchor Miralles). L'estudi la situa en 39a posició, si bé cal

EXHIBICIÓ CINEMATogrÀFICA A CATALUNYA

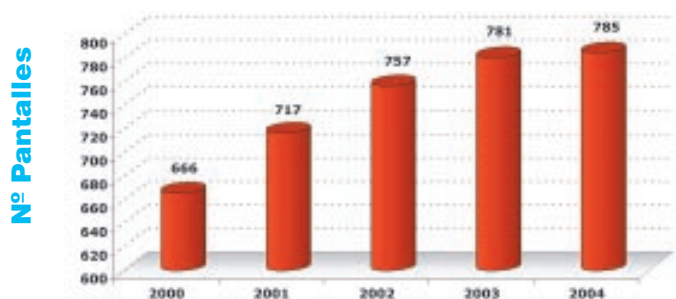
Evolució d'espectadors: anys 2000-2004

Evolució de la recaptació: anys 2000-2004

Pantalles actives: anys 2000-2004

tenir en compte que els 201.745 espectadors computats (i l'1.079.145 euros de recaptació) corresponen només a aquells que van acudir a veure-la el 2004. Tenint en compte que es va estrenar el novembre, la seva posició seria més elevada si es comptessin els cicles naturals de cada film i no només els anys naturals.

El Departament de Cultura ha calculat com es reparteixen les diferents nacionalitats les seves respectives quotes de pantalla. En el cas de Catalunya i Espanya, es mostren les xifres tant conjuntament com separant tots dos territoris. El criteri, però, és la ubicació de la seu social de l'empresa productora, de manera que no és infreqüent que apareixin llistats sota l'epígraf de "cinema català" determinats títols que no són percebuts sovint com a tal.

Amb aquesta premissa, el cinema català s'endú 990.319 espectadors, o sigui un 3,41%. La resta

RÀNKING DE LES PEL·LÍCULES MÉS VISTES A CATALUNYA L'ANY 2004, DESTACANT-NE LES PRODUÏDES A L'ESTAT

Títol	Nacionalitat	Data d'estrena	Espectadors	Recaptació
1. SHREK 2	ESTATS UNITS	30/06/04	1.095.834	5.474.452,76
2. MAR ADENTRO	ESPANYA	03/09/04	802.020	4.167.040,38
3. TROYA	REGNE UNIT	14/05/04	780.246	4.043.103,62
4. ÚLTIMO SAMURAI, EL	ESTATS UNITS	09/01/04	748.518	3.870.729,84
5. HARRY POTTER Y EL PRISIONERO DE AZKABAN	REGNE UNIT	18/06/04	673.908	3.447.159,82
6. DÍA DE MAÑANA, EL	ESTATS UNITS	28/05/04	656.490	3.400.481,63
7. SPIDER-MAN 2	ESTATS UNITS	14/07/04	629.737	3.102.169,56
8. YO, ROBOT	ESTATS UNITS	30/07/04	587.686	2.937.807,08
9. INCREÍBLES, LOS	ESTATS UNITS	21/11/04	585.480	3.085.059,74
10. SEÑOR DE LOS ANILLOS, EL: RETORNO DEL REY, EL	NOVA ZELANDA	17/12/03	447.964	2.322.862,27
22. MALA EDUCACIÓN, LA	ESPANYA	19/03/04	300.391	1.575.262,00
39. LOBO, EL	CATALUNYA	05/11/04	201.745	1.079.145,41
42. ISI & DISI	ESPANYA	23/07/04	194.777	978.816,40
72. CRIMEN FERPECTO	ESPANYA	22/10/04	126.585	683.128,10
73. DI QUE SI	ESPANYA	12/11/04	123.862	664.899,96
86. ASOMBROSO MUNDO DE BORJAMARI Y POCHOLO, EL	ESPANYA	03/12/04	92.498	507.263,44

Nota: Els títols en color groc són de producció espanyola. Els títols en color vermell són de producció catalana.

RÀNKING DE LES PEL·LÍCULES MÉS TAQUILLERES ENTRE LES PRODUÏDES A L'ESTAT, L'ANY 2004

Títol	Data d'estrena	Espectadors	Recaptació
1. MAR ADENTRO	03/09/04	802.020	4.167.040,38
2. MALA EDUCACIÓN, LA	19/03/04	300.391	1.575.262,00
3. LOBO, EL	05/11/04	201.745	1.079.145,41
4. ISI & DISI	23/07/04	194.777	978.816,40
5. CRIMEN FERPECTO	22/10/04	126.585	683.128,10
6. DI QUE SI ESPANYA	12/11/04	123.862	664.899,96
7. ASOMBROSO MUNDO DE BORJAMARI Y POCHOLO, EL	03/12/04	92.498	507.263,44
8. LUNA DE AVELLANEDA, LA	05/11/04	68.485	378.215,71
9. TE DOY MIS OJOS	10/10/03	66.526	338.533,72
10. F.B.I. FREAKIS BUSCAN INCORDIAR	04/06/04	55.840	290.537,42
13. VOCES DE LA NOCHE, LAS	27/02/04	52.987	264.640,30
14. JUEGO DE LA VERDAD DE ALVARO FERNANDEZ-ARMERO	24/09/04	46.162	247.254,37
15. HIPNOS	08/10/04	44.808	239.118,60
16. IRIS, DE ROSA VERGÉS	16/07/04	45.576	235.484,45
18. MAQUINISTA, EL	17/12/04	40.917	219.149,60
19. INCONSCIENTES	27/08/04	40.265	213.915,46
20. CID: LA LEYENDA, EL	19/12/03	41.339	208.466,35
22. NUBES DE VERANO	30/04/04	37.508	201.161,68
24. OUIJA	15/10/04	34.292	182.675,60
25. P3K: PINOCHO 3000	09/07/04	38.478	181.342,29
26. HÉCTOR	07/05/04	33.454	174.956,01
31. ROMASANTA, LA CAZA DE LA BÉSTIA	14/05/04	25.541	133.101,31
37. CÁMARA OSCURA	27/08/04	22.282	115.770,85
38. AÑO DEL DILUVIO, EL	28/04/04	23.065	113.745,46
40. EN LA CIUDAD	07/11/03	20.390	108.187,71
45. CASITA BLANCA, LA CIUTAT OCULTA, LA	29/11/02	24.687	91.592,80

Nota: Els títols en color groc són de producció espanyola. Els títols en color vermell són de producció catalana.

de l'Estat assoleix un 9,20% i 2,6 milions d'espectadors. Els Estats Units són els qui s'alcen amb el domini absolut, amb més de dos terços de la taquilla controlada: 20,1 milions d'espectadors i 104 milions d'euros recaptats. Segueixen en nombre de públic l'Estat espanyol (3,6), el Regne Unit (3,3) i, ja a molta més distància, Nova Zelanda, gràcies als 463.000 espectadors aconseguits per Peter Jackson amb la tercera part del superèxit *El senyor dels anells*.

Cal fer notar la puixança del cinema japonès, gràcies en bona part a l'animació, que amb 225.571 espectadors se situaria en el sisè lloc del rànquing, només superat pels països esmentats anteriorment i per França (393.000). Una última dada: un cop eliminats els Estats Units i la Unió Europea, (i, en aquest cas, Nova Zelanda) l'anomenat cinema perifèric, tant de moda en cercles crítics, s'endú un esclatant 1,84% de la taquilla, amb un registre d'espectadors que amb prou feines va superar el mig milió.

Aquest mateix problema de traçar els límits del que es podria categoritzar com a cinema català a partir dels seus resultats a taquilla queda encara més de manifest si s'examina el llistat de les 50 pel·lícules amb millor rebuda d'entre les de producció espanyola. Les catalanes hi col·loquen fins a 18 títols a la llista, tenint en compte que només que un dels coproductors tingui seu social a Catalunya ja la qualifica per ser inclosa.

El podi l'encapçala *El Lobo*, en tercera posició d'entre els films espanyols, superat tan sols pels dos grans èxits de la temporada anterior: *Mar adentro* d'Alejandro Amenábar (802.000 espectadors només a Catalunya) i *La mala educació* de Pedro Almodóvar (300.391). La següent pel·lícula de producció catalana no arriba fins a la posició número 10, de la mà de Javier Cárdenas i la seva dubtosa *FBI. Frikis buscan incordiar*. Els monstres de fira televisius van aconseguir congreguar 55.840 espectadors a les pantalles del país, en una cinta denostada inútilment pels crítics.

Segueixen d'altres títols com *Las voces de la noche*, *El juego de la verdad*, *Hipnos* i *Iris*. Aquest

últim títol, dirigit per Rosa Vergés, suposa el primer títol de la llista amb traces d'allò que es podria considerar cinema català, més enllà de la procedència dels diners que han pagat la cinta: a banda de la directora i del guionista, bona part dels actors secundaris són també catalans (Fermí Reixach, Mercè Pons, Miquel Gelabert...) i algunes de les còpies van ser estrenades en aquesta llengua. Concretament, dels 45.576 espec-

▲
Iris, de Rosa Vergés, va ser la pel·lícula més vista, d'entre les que podrien encabir-se en l'epígraf de «cinema català».

De les 18 pel·lícules on hi participen productores catalanes que van entrar a la llista de les 50 més vistes d'entre les realitzades arreu de l'Estat, només 9 tenien almenys una versió en català.

tadors que va registrar al pel·lícula, 14.566 van optar per fer-ho en la seva versió catalana.

De fet, encara hi ha una manera més sagnant de comprovar la disparitat existent entre les dues maneres de considerar un film "català". De les 18

La Casita Blanca, una corredora de fons

El film *La Casita Blanca* és prou singular. Obra del barceloní Carles Balagué, ha estat una de les pel·lícules amb més longevitat de la cartellera de la ciutat. És clar que hi ha un factor que ho afavoreix. L'autor del film és també propietari dels no menys singulars Mélies, un petit complex de dues sales on es programen clàssics de la història del cinema, a banda d'alguna altra cinta atípica.

La Casita Blanca va ocupar la primera sessió d'una

d'aquestes dues sales durant dos anys. La taquilla obtinguda per sessió probablement faria empal·lidir empresaris del sector com Balaña o Llorens. El cas és que, al 2004, i gota a gota, el film va aconseguir que 24.687 persones s'atansessin a veure'l. Així va recaptar més de 91.000 euros al llarg de les 43 setmanes que va estar en cartellera. Ha quedat onzena en el llistat de pel·lícules en català més vistes l'any 2004 i, sorprenentment, és el més popular entre els films produïts arreu de l'Estat.

El Lobo, una història emmarcada en el terrorisme d'ETA, va ser la pel·lícula més taquillera d'entre els films produïts amb capital català.

pel·lícules on hi participen productores catalanes que van entrar a la llista de les 50 més vistes, d'entre les realitzades arreu de l'Estat, en 9 disposaven almenys d'una versió en català, i això tenint en compte que al rànquing hi entren cintes com *La Casita Blanca*, un documental estrenat ja el 2002, i *En la ciudad*, de Cesc Gay, un film de finals del 2003.

ELS INFANTS MANTENEN EL CINEMA EN CATALÀ

Segui la immersió lingüística a les escoles, siguin les fites del conspicu Club Súper 3 de TV3, és en la població infantil on cal cercar el coixí per al cinema exhibit en català. Les deu pel·lícules més vistes, en aquesta categoria, són totes adreçades a un públic eminentment infantil o jove: *Shrek 2*, *Shin Chan operació rescat*, *Doraemon el Gladiador*, *Els increïbles*, *Harry Potter i el presoner d'Azkaban*, *Germà Os*, *Misteris del Titànic*, *L'espantataurons*, *Garfield* i la tercera part d'*El Senyor dels Anells*.

Però no es pot fer el plantejament a la inversa. És a dir: sí és cert que la major part del cinema exhibit en català correspon a cintes per a canalla, però no es pot inferir que, els infants catalans, acudeixin massivament a les versions catalanes d'aquests films. Per exemple, el cas de *Shrek 2*, l'ogre verd de la factoria DreamWorks, va conjurar 1.095.834 espectadors, dels quals només 97.725 corresponien a la versió en català, i això en una cinta que ha estat de les més taquilleres de les estrenades en aquesta llengua.

Un altre cas paradigmàtic és el de *Shin Chan operació rescat*. La pel·lícula només va ser estrenada en l'idioma de TV3 i va resultar segona en el llistat de les més vistes en llengua catalana, amb 66.297 seguidors. En canvi, els aparents bons resultats no li han garantit un lloc als 100 films més vistos al llarg de l'any, ja que la "nota de tall" per entrar al llistat era els 71.204 espectadors acon-

ESPECTADORS FILMS CATALANS I ESPANYOLS

	2000	2001	2002	2003	2004	%
Prod. catalana	268.691	415.579	1.113.305	852.701	990.319	27,05
Prod. resta de l'Estat	2.353.022	4.529.985	2.782.520	3.474.448	2.671.011	72,95
Prod. espanyola	2.621.713	4.945.564	3.895.825	4.327.149	3.661.330	100,00

(* Cal assenyalar que quatre dels films de producció catalana amb més espectadors durant el 2003 es van estrenar en els darrers dos mesos de l'any.

ESPECTADORS PER VERSIÓ, SEGONS LA LLENGUA DE PROJECCIÓ

	2000	2001	2002	2003	2004	%
Original en català	92.781	147.173	84.020	145.547	52.376	0,18
Doblada en català	642.670	620.296	806.602	918.752	763.846	2,63
Subtitulada en català	691	18.795	15.500	9.812	6.842	0,02
TOTAL CATALÀ	736.142	786.264	906.122	1.074.111	823.064	2,83
Original en castellà	2.518.386	3.657.322	3.532.144	3.578.266	3.229.960	11,12
Doblada en castellà	24.824.061	25.901.844	24.780.136	22.953.671	23.134.254	79,68
Subt. en castellà	1.537.470	1.512.773	1.361.117	1.684.594	1.814.768	6,25
O. en altres llengües	0	0	44	726	428	0,00
TOTAL NO CATALÀ	28.879.917	31.071.939	29.673.441	28.217.257	28.179.410	97,05
Sense diàlegs	0	976	0	10.798	32.217	0,11
TOTAL	29.616.059	31.859.179	30.579.563	29.302.166	29.034.691	100,00

ESPECTADORS PER NACIONALITAT DE LA PRODUCCIÓ, ANY 2004

	2000	2001	2002	2003	2004	%
Unió Europea	4.929.622	9.487.471	7.116.142	7.511.834	7.914.615	27,26
Espanya	2.621.713	4.945.564	3.895.825	4.327.149	3.661.330	12,61
Catalunya	268.691	415.579	1.113.305	852.701	990.319	3,41
Resta de l'Estat	2.353.022	4.529.985	2.782.520	3.474.448	2.671.011	9,20
Resta de la UE	2.307.909	4.541.907	3.220.317	3.184.685	4.253.285	14,65
Estats Units	24.182.786	20.213.341	21.216.911	19.730.462	20.119.586	69,29
Resta del món	503.651	2.158.367	2.246.510	2.059.870	1.000.490	3,45
TOTAL	29.616.059	31.859.179	30.579.563	29.302.166	29.034.691	100,00

LLENGUA DE PROJECCIÓ PER NACIONALITAT DE LA PRODUCCIÓ (ESPECTADORS)

	2000	2001	2002	2003	2004	%
Unió Europea	246.348	286.020	264.817	306.691	244.426	29,70
Espanya	121.161	121.161	224.818	171.677	171.678	20,86
Catalunya	121.161	224.335	159.775	249.372	162.887	19,79
Resta de l'Estat	0	483	11.902	3.735	9.652	1,17
Resta de la UE	125.187	61.202	93.140	53.584	71.887	8,73
Estats Units	460.013	362.152	440.798	395.815	422.763	51,36
Resta del món	29.781	138.092	200.507	371.605	155.875	18,94
TOTAL	736.142	786.264	906.122	1.074.111	823.064	100,00

seguits per l'anodina *Austràlia*, una producció per a IMAX de la productora americana Teatromax.

L'exemple *Shin Chan* permet constatar la relativa potència de TV3 per impulsar el cinema en català. Ara bé, hi ha un factor decisiu per explicar el desequilibri entre espectadors en català i en castellà per aquelles pel·lícules que s'estrenen en totes dues versions: el número de còpies. Així, i tornant a *Shrek 2*, van arribar al país 106 còpies, de les quals només 23 eren en català. La proporció és similar en títols com *Harry Potter i el presoner d'Azkaban* (12 de 112), *Els increïbles* (11 de 87) o *Spiderman 2* (13 de 124).

Lamentacions a banda per la distribució de versions catalanes de films estrangers, també cal constatar que, en general, aquestes còpies són més rendibles que les seves anàlogues en castellà. Així, per exemple, cada còpia d'*Els increïbles* va reportar, a nivell de Catalunya, 6.729 euros indistintament de la seva llengua d'exhibició.

En canvi, si es computen tan sols les sales que la van oferir en català, el rati resultant és de 25.951 euros per còpia. El mateix passa amb altres títols com *Garfield* (10.980 euros per còpia catalana, mentre que comptant-hi totes dues llengües dona 4.303), *El senyor dels anells* (10.605 contra 4.266) *Spiderman 2* (8.967 / 5.078) o *Scooby Doo 2* (8.913 / 1946). L'única excepció notable a aquesta tendència la marca *Shrek 2*. L'èxit aclaparador de la cinta va suposar uns ingressos de 51.645 euros per a cadascuna de les 106 còpies projectades. Les versions catalanes, en canvi, només

van poder recaptar 20.958 euros per sala al 2004.

Vistes les xifres, el sector del cinema a Catalunya sembla aqueixat de massa dolències. D'una banda, la insuficient presència de còpies en català de films estrangers, cosa que margina la llengua a una presència poc més que simbòlica: només el 2,83% de les entrades venudes ho són per a un passi en català. L'impuls del cinema infantil és bàsic perquè l'índex no caigui a simes encara més pirriques. L'altre gran problema és el de la impossibilitat de tenir un cinema amb carac-

És cert que la major part del cinema exhibit en català correspon a cintes per a canalla, però no es pot inferir que, els infants catalans, acudeixin massivament a les versions catalanes d'aquests films.

ter nacional, tal i com tenen, per exemple, França o el Regne Unit (o Dinamarca o Israel per citar països poc poblats). Catalunya és seu de no pocs productors, però que treballen mirant amb els ulls posats a la capital de l'Estat. Després d'anys criticant la carrincloneria i l'autocomplaença de films com *Monturiol* o *La ciutat cremada*, ara semblen exemples prou nostàlgics de quan el país intentava, en el cinema, tenir una eina per a la seva expressió.